

MAAK VAN JOUW BEDRIJF EEN KLIMAAT- BEDRIJF

VLAAMS-
BRABANT

INHOUD

Provinciaal klimaatbeleidsplan 2040	5
Wat kan miK voor jouw onderneming betekenen?	6
Wat mag je van miK verwachten?	
Verkiezing klimaatambassadeur	
De VN duurzaamheidsdoelstellingen	8
(Hernieuwbare) energie en energie-efficiëntie	10
Belang van een energieboekhouding	
Duurzaam en energiezuinig bouwen	
Praktijkvoorbeeld hernieuwbare energie	
Energiecoöperatieven	
Koolstofarme en circulaire economie	15
Praktijkvoorbeeld Carbon Footprint	
Duurzaam aankoopbeleid	
Praktijkvoorbeeld duurzaam aankoopbeleid	
Sluit de kringloop	
Slimme en duurzame mobiliteit	23
Tips voor duurzame mobiliteit	
Naar een klimaatbestendige provincie	25
Klimaatkaart provincie Vlaams-Brabant	
Gemeentelijke klimaatactieplannen	
Praktijkvoorbeeld klimaatactieplan Grimbergen	
Belang van partners	
Vergeet je subsidies niet	29
Checklist	30

COLOFON:

Deze brochure werd uitgegeven in opdracht van de deputatie.

Werken mee aan deze publicatie: Caroline Medats, Astrid De Man, Kristien Depraetere, Hilde Willems, Gunter De Ryck en Wouter Florizoone

Eindredactie: www.wartaal.be, www.xpair.be

Wettelijk depotnummer: D/2018/8495/21

V.U.: Provincie Vlaams-Brabant, Provincieplein 1, 3010 Leuven

Foto's en illustraties: Provincie Vlaams-Brabant, Lander Loeckx, Luk Collet, Daniel Hens, gemeente Grimbergen, Voka Vlaams-Brabant

Druk: Drukkerij Steylaerts - juni 2018

VOORWOORD

De provincie Vlaams-Brabant wil klimaatneutraal worden. Dat kan ze uiteraard niet alleen. Gemeenten, burgers, grote en kleine organisaties, scholen én bedrijven: we moeten het samen doen.

Klimaatneutraal word je door de uitstoot van broeikasgassen tot een minimum te herleiden. Daarvoor moeten we ons energieverbruik drastisch naar beneden halen en overschakelen op hernieuwbare energie. Hoe doe je dat als bedrijf? Deze publicatie geeft je inspiratie.

Begin 2018 werd ACE Packaging uit Diest door miK - het milieu-infopunt voor de kmo - en de Provincie Vlaams-Brabant uitgeroepen tot Klimaatambassadeur 2017. Dit bedrijf reduceerde de klimaatimpact van zijn productieproces door duurzame broodzakken te produceren met een natuurlijke coating en met lijm op waterbasis. Op die manier zijn de broodzakken 100% recycleerbaar en zelfs grotendeels composteerbaar. Het verhaal van ACE Packaging toont aan dat elk bedrijf het verschil kan maken, hoe klein of groot de acties ook zijn. Het allerbelangrijkste is dat alle ondernemingen stuk voor stuk klimaatorganisaties willen worden.

Deze gids helpt om van jouw onderneming een echte klimaatorganisatie te maken. Met concrete tips, heldere stappen en praktijkvoorbeelden van andere ondernemingen willen we je graag een eind op de weg helpen naar klimaatneutraliteit. Toch is dit geen handleiding die je gedetailleerd vertelt wat je precies moet doen; elk bedrijf is immers uniek. Elke onderneming zal door te experimenteren haar eigen weg moeten vinden.

Laat je inspireren!

Tie Roefs
Gedeputeerde voor milieu
en duurzaamheid

PROVINCIAAL KLIMAATBELEIDSPLAN 2040

Europa heeft een duidelijke doelstelling: tegen 2050 de uitstoot van de broeikasgassen met 80% terugdringen.

De provincie zet zich in om dit doel sneller te bereiken. Samen met gemeenten, bedrijven, kennisinstellingen, middenveld en burgers willen we tegen 2040 evolueren naar een klimaatneutraal en klimaatbestendig Vlaams-Brabant. Het provinciaal klimaatbeleidsplan 2040 is onze leidraad.

Een aantal van de thema's in dit klimaatbeleidsplan hebben een link met de **miK-werking**:

- (Hernieuwbare) energie en energie-efficiëntie
- Koolstofarme en circulaire economie
- Slimme en duurzame mobiliteit
- Naar een klimaatbestendige provincie

WAT KAN MIK VOOR JOUW ONDERNEMING BETEKENEN?

Voor bedrijven die concrete stappen richting klimaatneutraliteit willen zetten, ontwikkelde miK dit draaiboek “Maak van jouw bedrijf een klimaatbedrijf”. In deze inspirerende gids vind je praktische tips, realistische stappen en praktijkvoorbeelden van andere ondernemingen.

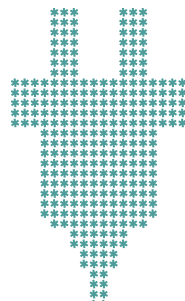
miK, het milieu-infopunt voor de kmo, is een samenwerking tussen de Provincie Vlaams-Brabant en Voka-Kamers van Koophandel Vlaams-Brabant.

miK ondersteunt Vlaams-Brabantse ondernemingen in:

- Hun zoektocht naar antwoorden op al hun milieuvragen
- De stappen die ze zetten richting duurzaam ondernemen, klimaatneutraliteit, waterbesparing, energiebesparing ...

WAT MAG JE VAN MIK VERWACHTEN?

- Eerstelijnsadvies:
 - Hulp bij al je vragen rond klimaat, milieu, duurzaamheid ...
 - Doorverwijzing naar de juiste partner bij complexe dossiers
 - Focus op klimaat
- Facilitator voor initiatieven met positieve klimaatimpact
- Vorming, opleiding, sensibilisatie-acties ...

VERKIEZING KLIMAATAMBASSADEUR

MiK kiest elk jaar een Klimaatambassadeur, een Vlaams-Brabantse kmo die inspanningen levert richting klimaatneutraliteit. Door hem een jaar lang in de kijker te zetten, hopen we dat hij ook andere bedrijven inspireert om duurzame maatregelen te nemen. Want als je duurzaam investeert, profiteer je daar op termijn ook financieel van. En deze win-win willen we graag in de kijker zetten met de jaarlijkse prijs voor Klimaatambassadeur.

• Klimaatambassadeur 2018: JOUW BEDRIJF?

- Klimaatambassadeur 2017: ACE Packaging uit Diest
- Klimaatambassadeur 2016: Kasteelhoeve Wange uit Landen
- Klimaatambassadeur 2015: Ecoworks uit Vilvoorde
- Klimaatambassadeur 2014: NNOF uit Vilvoorde

Schrijf je in voor de nieuwsbrief van miK en blijf op de hoogte van de laatste nieuwtjes.

Meer info: www.mikkmo.be
of mik@voka.bekopen

Komt jouw bedrijf in aanmerking?

- Ligt jouw bedrijf in Vlaams-Brabant?
- Werken er minder dan 250 werknemers?
- Levert het inspanningen om klimaat-neutraal te worden?
- Is de impact van die inspanningen meetbaar?
- Zet jouw kmo in op innovatie om duurzame doelstellingen te halen?
- Werk je samen met andere initiatieven?

Dan ben jij misschien de volgende klimaatambassadeur.

Alle info op www.mikkmo.be.

DE VN DUURZAAMHEIDS- DOELSTELLINGEN

De VN Duurzaamheidsdoelstellingen of '**Sustainable Development Goals**' zijn de doelstellingen die de wereld zich stelt om tegen 2030 aan duurzame ontwikkeling te werken. De nieuwe Duurzaamheidsdoelstellingen zijn opgebouwd volgens 5 pijlers of P's: 'Peace', 'Planet', 'People', 'Prosperity' en 'Partnership'.

In dit draaiboek tonen we aan de hand van enkele VN Duurzaamheidsdoelstellingen aan welke maatregelen je als bedrijf kan nemen om deze doelstellingen te realiseren.

We gaan hierna dieper in op:

- 6** Schoon water en sanitair
- 7** Betaalbare en duurzame energie
- 9** Industrie, innovatie en infrastructuur
- 11** Duurzame steden en gemeenschappen
- 12** Verantwoorde consumptie en productie
- 13** Klimaatactie
- 15** Leven op het land
- 17** Partnerschap om doelstellingen te bereiken

(HERNIEUWBARE) ENERGIE EN ENERGIE-EFFICIËNTIE

Energie is verantwoordelijk voor ongeveer 60 % van de wereldwijde uitstoot van broeikasgassen.

Om de klimaatveranderingen op lange termijn onder controle te krijgen en te houden, moet het aandeel van de CO₂-uitstoot dat afkomstig is van de energie(productie) sterk verminderen. De Europese Unie wil dat tegen 2030 27% van de energie afkomstig is van hernieuwbare energiebronnen. SDG7 gaat dan ook over betaalbare en duurzame energie.

Bedrijven kunnen stevig bijdragen als ze energie-efficiënter worden en - waar mogelijk - hernieuwbare energie gebruiken. Dat is niet alleen goed voor milieu en klimaat, het levert hen ook een financieel voordeel op. We geven je graag tips over hoe je efficiënter met energie kan omspringen en welke trends er op het vlak van hernieuwbare energie bestaan voor bedrijven.

BELANG VAN EEN ENERGIEBOEKHOUDING

‘Meten is weten’: volgens dat principe is het belangrijk om als bedrijf een energieboekhouding bij te houden. Zo detecteer je je grootste verbruik. Maak op basis van de verzamelde data een actieplan op en weeg maatregelen tegen elkaar af. Bekijk welke investeringen haalbaar zijn op korte en langere termijn. Kostenbesparingen dankzij duurzame maatregelen (bv. beperken van CO₂-uitstoot) hebben een directe impact op je winst. Is de ‘return on investment’ van deze maatregelen groot

genoeg? Of bots je tegen knelpunten aan? Ga dan op zoek naar partners of financiering bij banken of subsidiekanalen.

Bepaal de veranderingsfactoren die het mogelijk maken om je vooruitgang in de duurzaamheidstransitie te meten. Welke verandering wil je op welke termijn halen? Monitor je proces en evalueer op regelmatige basis, zo kan je bijsturen waar dat nodig is.

Ga te rade bij bedrijven uit je regio of sector om uit hun ervaringen te leren. Doe aan 'benchmarking' en vergelijk je situatie met bedrijven in andere Europese landen.

DUURZAAM EN ENERGIEZUINIG BOUWEN

Plan je een verbouwing of structurele werken aan je gebouw? Klop dan voor bouwadvies aan bij het Provinciaal Steunpunt Duurzaam Bouwen. De provincie werkt daarvoor samen met de vzw Dialoog. Het steunpunt levert advies op vlak van oriëntatie, isolatie, ventilatie, energiezuinige verwarmingssystemen, waterbesparing, gebruik van hemelwater én duurzaam materiaalgebruik.

TIPS OM IN TE ZETTEN OP ENERGIE-EFFICIËNTIE

De ultieme energiebesparing? Dat is de energie die niet verbruikt wordt. Ga in je bedrijf op zoek naar 'slapende verbruikers' die je energiefactuur de hoogte in jagen.

De energie die je wél verbruikt, kan je best zo efficiënt mogelijk benutten. De voordelen om te investeren in energie-efficiëntie liggen voor de hand: meer bedrijfsopbrengsten, een comfortabele werkomgeving en een waardevermeerdering van het gebouw.

Wat kan je zoal doen?

Enkele voorbeelden:

- Een BREEAM certificaat behalen voor je bedrijfsgebouw
- Overschakelen naar LED-verlichting
- Installeren van slimme sensoren waardoor lichten niet onnodig blijven branden
- Investeren in een warmtepomp
- Warmterecuperatie van andere verbruikers
- Monitoren van persluchtverliezen
- Gebouwen isoleren en ramen vervangen door hoogrendementsglas
- Sensibiliseren van de werknemers over het gebruik van apparatuur.

PRAKTIJKVOORBEELD HERNIEUWBARE ENERGIE

— Multiobus uit Tienen

Vervoersmaatschappij Multiobus investeerde in zonnepanelen, batterijopslag en elektrische bussen. ‘We staan voor een transitie in de sector, eentje die hopelijk snel zijn uitweg vindt’, zegt zaakvoerder Olivier Van Mullem. In de nominatie Klimaat-ambassadeur 2017 werd het bedrijf tweede.

Multiobus is de overkoepelende groep van Autobussen P. Van Mullem uit Boutersem, Van Mullem & zonen uit Tienen, Demerstee en De Vlinder uit Diest. Het bedrijf rijdt in opdracht van De Lijn over langere trajecten en verzorgt de streeklijnen in Oost-Brabant en het schoolvervoer in de regio Tienen. Bedrijven en verenigingen kunnen Multiobus ook inhuren voor een trip met de autocar. ‘Collectief vervoer ontlast het milieu’, zegt Olivier Van Mullem. ‘Maar het kan altijd nog duurzamer én economisch interessanter. Onze 105 bussen en 15 autocars hebben een bijzonder grote ecologische voetafdruk, moesten we vaststellen na een CO₂-analyse. We zijn het onszelf en het klimaat verschuldigd sterker aan energiebeheer te werken.’

*We zijn het onszelf
en het klimaat
verschuldigd om
aan energiebeheer
te werken.*

OLIVIER VAN MULLEM

Multiobus, Tienen

Elektrische bus op eigen stroom

Zaakvoerder Olivier keek naar Nederland, waar alle nieuwe openbare vervoersmiddelen tegen 2025 emissieloos zullen zijn. Daardoor geïnspireerd investeerde Multiobus in zonnepanelen, accu's in een slimme gridstructuur en twee elektrische bussen. 'De zonnepanelen liggen vandaag al op de loads van Van Mullem in Tienen, de batterijen worden deze maand geplaatst', zegt Olivier. 'De opgewekte stroom wordt ingezet om de elektrische bussen mee op te laden.' Met de twee elektrische bussen inbegrepen bedraagt de totaalinvestering voor dit opstartproject 1,3 miljoen euro.

Olivier Van Mullem gelooft sterk in de evolutie van accu's. 'Zonnepanelen hebben hun efficiëntie en rendement al bewezen. Accu's moeten nog verder evolueren in functie van gewichten en sturingen. Een elektrische bus kan vandaag in goede omstandigheden 300 kilometer tussen twee laadbeurten afleggen, ideaal voor de korte trajecten. Nog niet voor lange trajecten dus, maar toch moeten we deze duurzame technologie al testen, en uitzoeken hoe we onze chauffeurs hierbij moeten coachen en begeleiden.'

Doelen stellen

Er heerst nog veel onwetendheid over energie-efficiëntie bij klanten, chauffeurs en technici. 'Maar Vlaanderen heeft nog een hele weg af te leggen. Samen met de vervoersector hebben we een duidelijke vraag voor de overheid: welke doelen moeten wij bereiken en welke streefdatum nemen wij voor ogen?'

Want dat het collectief busvervoer nog zal groeien, daar is Olivier van overtuigd. Vandaag verloopt 10% van het woon-werkverkeer met het openbaar vervoer. De lijnbus wordt vooral gebruikt richting treinstation. 'De wegen slibben dicht en de bevolkingsgroei zal vooral in de steden voelbaar zijn, daar waar de bus, metro en tram rijden. Ook in landelijkere regio's zoals het Hageland zal op termijn alle vervoer duurzamer moeten worden', zegt Olivier.

Vergaderbus

Multiobus investeert ook in meer energie-efficiëntie in eigen huis. 'We bekijken om ook op de andere stelplaatsen zonnepanelen te installeren. Ook een vergaderbus lijkt ons een prachtinitiatief: je stapt op de bus en kan onderweg naar je bestemming al vergaderen met medewerkers. Zo worden heel wat individuele autoritten bespaard.'

ENERGIECOÖPERATIEVEN

Energiecoöperaties ontstaan tussen burgers die willen investeren in hernieuwbare energie maar er zelf niet de plaats voor hebben, en bedrijven die deze plaats wel ter beschikking hebben. Bijvoorbeeld, zonnepanelen van burgers op bedrijfsdaken of daken van openbare gebouwen. Maar hoe begin je daaraan? Bedrijven, bewoners, organisaties en andere partners kunnen zich groeperen in een Lokaal Initiatief voor een Coöperatieve Hernieuwbare Transitie (LICHT).

LICHT projectwerking

Om burgers actief te betrekken bij de energietransitie is een sterke lokale verankering noodzakelijk. Vlaams-Brabantse bewonersgroepen die geïnteresseerd zijn om te investeren in hernieuwbare energieprojecten, hebben nood aan ondersteuning. Want ze beschikken vaak niet over de nodige kennis om een onderbouwd project uit te werken. LICHT is een initiatief om burgers samen te brengen rond niet-particuliere investeringen in duurzame energie. Het wil op een participatieve manier hernieuwbare energieprojecten realiseren op bedrijfsgebouwen, openbare gebouwen, scholen en het openbaar domein. Deze energieprojecten omvatten zowel wind, zon, water, groene warme als energie-efficiëntie.

Een coöperatie of ander investeringsorgaan oprichten is pas zinvol wanneer er voldoende energieprojecten zijn. Daarvoor moeten we misschien projecten over gemeentegrenzen heen bundelen. Een LICHT-transitiewerkgroep leidt dit in goede banen. Klimaatnetwerk Vlaams-Brabant, het samenwerkingsverband van Vlaams-Brabantse partnerorganisaties rond duurzame energie, stemt deze lokale werkingen goed op elkaar af.

ESCO'S

ESCO staat voor **Energy Service Company**. Een eigenaar/gebruiker van een gebouw besteedt de energievoorziening en het management daarvan uit aan een externe partij. Het doel? Energiekosten besparen, meer kwaliteit en efficiëntie realiseren, minder vermogensbeslag in installaties steken en de eigen organisatie ontlasten.

KOOLSTOFARME EN CIRCULAIRE ECONOMIE

80% van alles wat we produceren, wordt één keer gebruikt en daarna weggegooid.

Deze lineaire manier van produceren en consumeren is niet langer houdbaar, zeker als je beseft dat door de wereldwijde groei van de middenklasse de vraag naar natuurlijke hulpbronnen met 75% zal toenemen. Door de hoge bevolkingsdichtheid en de beperkte aanwezigheid van natuurlijke grondstoffen is het voor Europa belangrijk dat we minder afhankelijk worden van natuurlijke hulpbronnen. Ook in Vlaanderen. Europa, Vlaanderen, Vlaams-Brabant: iedereen moet streven naar een koolstofarme en vooral circulaire economie. Afval moet grondstof worden.

Hoe pak je dit aan met jouw bedrijf?

Met inspanningen die vallen onder de VN Duurzaamheidsdoelstellingen (SDG's) **6, 9, 12 en 13**.

wordt water waar mogelijk hergebruikt.

SDG6 draait rond 'schoon water en sanitair'. Binnen een circulaire economie spring je bewust om met de watervoorraden en

en infrastructuur kan je als bedrijf geen klimaatbedrijf worden.

SDG9 stimuleert innovatieve oplossingen om de andere doelstellingen te kunnen bereiken. Zonder de geschikte technologie-

put raken en afval van je productieproces maximaal hergebruikt of gerecycleerd kan worden. Dat kan je bereiken langs verschillende wegen: door een duurzaam aankoop-beleid, productontwikkeling, het sluiten van materiaalstromen, inzetten op duurzame verpakkingen, en zo meer.

SDG12 gaat over 'circulaire economie'. Verzeker als bedrijf duurzame consumptie- en productiepatronen, zodat grondstoffen niet uitge-

bedrijfsactiviteiten te monitoren en te doen dalen. Ze kunnen inzetten op een duurzaam energiebeleid en rationeel energieverbruik.

SDG13 omvat acties die energie besparen en CO₂-emissies verminderen. Bedrijven kunnen werken aan deze doelstelling door CO₂-emissies van

Bereken de Carbon Footprint van je bedrijf

De Carbon Footprint van je bedrijf geeft je een inzicht in je CO₂-uitstoot en toont aan waar je kan besparen. Roep de hulp in van een energie-deskundige of volg een opleiding om zelf je Carbon Footprint te becijferen. miK biedt een goedkoop en interactief opleidings- en begeleidings-traject aan. Zie **www.mikkmo.be**.

Via VOKA leerde ik de CO₂-uitstoot van ons bedrijf precies berekenen. Daardoor konden we de juiste keuzes maken om die uitstoot terug te dringen.

PRAKTIJKVOORBEELD CARBON FOOTPRINT

— NNOF

Een plan om de CO₂-uitstoot van de PMC Holding te verkleinen, groeide uit tot een heel nieuwe bedrijfstak. Het verhaal van NNOF, Nearly New Office Facilities.

Didier Pierre, gedelegeerd bestuurder van de PMC Holding, zet zich heel bewust in om de ecologische voetafdruk van zijn bedrijven te verkleinen. 'Vanuit de diepe bewustwording dat ons handelen een impact heeft op het milieu en dat onze grondstoffenvoorraad eindig is', zegt hij. Het begon klein met enkele acties om de CO₂-uitstoot te verminderen. 'Via VOKA leerde ik in 2004 de RDC-berekeningsmethode kennen. Deze methode helpt je de CO₂-uitstoot van je bedrijf precies berekenen. Daardoor kan je de juiste keuzes maken en zo resultaat boeken om die uitstoot terug te dringen. Op basis daarvan hebben we een ambitieus plan opge maakt.'

Een nieuw leven voor oude meubelen

Uit dat plan groeide een leefbaar businessmodel. 'De logistieke tak van de PMC Holding leverde en monteerde al jaren de kantoormeubelen voor onze bedrijven', legt Didier Pierre uit. 'Daarnaast verzorgden we voor enkele grote klanten de opslag en het herstellen van kantoormeubelen. Toen de economische crisis in 2009 toesloeg,

DIDIER PIERRE

NNOF, Vilvoorde

reden onze vrachtwagens halfleeg rond en dat had een ongunstige invloed op onze CO₂-uitstoot. Zo groeide het idee om de oude meubelvoorraad in het magazijn een nieuw leven te geven door ze te herstellen, opnieuw te gebruiken of de onderdelen te recyclen om er nieuwe meubels van te maken. Het nieuwe bedrijf kreeg de naam: NNOF, of Nearly New Office Facilities.'

Sociale economie

NNOF is ook een bijzonder sociale onderneming. Naast de reguliere arbeidskrachten, zoals designers, meubelmakers, schrijnwerkers en monteurs, werken er elke dag drie tot vijf werknemers uit de sociale economie. Daarvoor werkt NNOF samen met de sociale werkplaats Manus. Het is de bedoeling dat deze mensen op termijn een vaste job krijgen bij NNOF. Daarnaast startte het bedrijf met de Kringwinkel Antwerpen een proeftraject om na te gaan of de Kringwinkel de onderdelen voor de nieuwe meubels kan aanleveren. Zo gaat er nog minder afval verloren.

1.000 ton minder CO₂

De aanpak van NNOF leverde tot nu toe een vermindering van de CO₂-uitstoot op van circa 600 ton. Daarvoor werden oude werktafels, kasten en stoelen herwerkt tot ongeveer 8.000 hedendaagse kantoormeubelen.

DUURZAAM AANKOOPBELEID

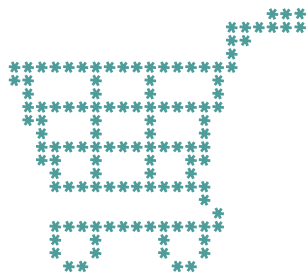
— De sleutel voor de duurzame, innovatieve wereld van morgen

Kies voor een duurzaam aankoopbeleid. Er valt immers een grote duurzaamheidswinst te rapen als je kiest voor de juiste toeleveranciers.

Waarom is het belangrijk voor een bedrijf om te focussen op duurzaam inkopen? Omdat het een grote impact heeft op de hele keten. Inkoop is een strategische functie binnen een bedrijf en behoort tot de core business. Vandaag worden inkopers vaak nog vooral beloond voor de laagste prijs van producten die ze inkopen. De ecologische, sociale en economische aspecten (zoals een eerlijke prijs voor iedereen in heel de keten) blijven veelal buiten beschouwing.

Door duurzaam in te kopen en aan te besteden, kan een inkoper een grote rol spelen in de doelstellingen rond duurzaam ondernemen die veel bedrijven vandaag ambiëren.

Hoe pak je dat aan?

Baseer je op deze **9 to do's**:

- 1** Een duidelijk engagement van het topmanagement
- 2** Een gedragscode voor leveranciers
- 3** Duurzaamheidsambities verankeren in de KPI's van het bedrijf en de inkopers
- 4** Een waardige prijs voor alle spelers doorheen de keten
- 5** Gelijkwaardige duurzame langetermijnrelaties met leveranciers opbouwen
- 6** Meetinstrumenten voorzien
- 7** Duurzaamheidsprestaties van producten communiceren naar je klanten
- 8** Transparant zijn en betrouwbare informatie verstrekken
- 9** Durven experimenteren en innoveren op vlak van duurzaam inkopen.

Meer informatie en concrete tips voor het starten met duurzaam aankopen vind je in de brochure **'Duurzaam inkopen doe je zo'**, een realisatie van vijf organisaties waaronder Fevia en Vredeseilanden.

Je kan als organisatie ook terecht bij **Vlaanderen Circulair**. Dit is het knooppunt en de inspirator voor de circulaire economie in Vlaanderen. Het is een partnerschap van overheden, bedrijven, middenveld en kenniswereld die samen actie ondernemen.

Eén van die acties is bijvoorbeeld de **'Green Deal Aankopen'** waarbij 150 organisaties (waaronder de provincie Vlaams-Brabant) zich engageren om samen duurzaam aankopen toe te passen of te faciliteren.

Meer info:

www.vlaanderen-circulair.be/nl/onze-projecten/detail/green-deal-circulair-aankopen

PRAKTIJKVOORBEELD DUURZAAM AANKOOPBELEID

— Kasteelhoeve Wange, klimaatambassadeur 2016

Seminarielocatie en gastenverblijf Kasteelhoeve Wange uit Landen werd door miK uitgeroepen tot Klimaatambassadeur 2016. Kasteelhoeve Wange heeft vanaf het begin fundamentele keuzes gemaakt rond duurzaamheid.

Het bedrijf gebruikt alleen groene energie, waarvan 69% zelf geproduceerd wordt. Alle verwarming gebeurt op een CO₂-neutrale manier, regenwater wordt gerecupereerd en al het afvalwater wordt gezuiverd. Ook tijdens het organiseren van evenementen en seminars blijft Kasteelhoeve Wange het duurzaamheidsaspect bewaken. Een groot deel van het voedsel produceren ze zelf of er wordt beroep gedaan op lokale leveranciers (75% van de producten zijn fairtrade, bio of plaatselijk). Hierdoor ligt de kost voor voedseltransport lager.

SLUIT DE KRINGLOOP

— Slim watergebruik in je bedrijf

In Vlaanderen verbruikt een gemiddeld gezin 110 liter drinkbaar water per dag, voor een Afrikaans gezin is dit 23 liter. Hoewel onze planeet voor het grootste deel uit water bestaat, is slechts 2,5% hiervan drinkbaar water.

Bespaar water op kantoor:

- 1** Koop geen water in flesjes, maar gebruik de waterkraantjes. Voor de productie van een literfles is 3 liter water nodig. Kraantjeswater is een stuk duurzamer dan flessenwater. Schenk het gekoeld in een mooie karaf en het smaakt nog beter.
- 2** Heeft je klant na een vergadering zijn of haar glas niet volledig leeggedronken? Giet het niet weg, maar gebruik het water om de planten op kantoor te gieten.
- 3** Gebruik een herbruikbare fles in plaats van telkens een nieuw glas te nemen.
- 4** Zet de vaatwasser pas aan als die helemaal vol zit.
- 5** Kleine boodschap? Gebruik de kleine knop om door te spoelen.
- 6** Handen wassen? Laat de kraan niet lopen als je je handen aan het inzepen bent. Gebruik enkel water om je handen af te spoelen.
- 7** Merk je dat een kraan blijft lekken? Meld het, zodat dit zo snel mogelijk opgelost kan worden.

*Een glas niet leeg?
Giet het niet weg,
maar gebruik
het water om de
planten op kantoor
te begieten.*

Wereldwaterdag

Ieder jaar vieren we op 22 maart de Internationale Wereldwaterdag. Communiceer hierover naar je medewerkers of organiseer zelf een kleine actie om het waterverbruik in de aandacht te brengen.

SLIMME EN DUURZAME MOBILITEIT

Door haar centrale ligging is de provincie Vlaams-Brabant een knooppunt van wegen. Een troef met een keerzijde: de uitstoot door mobiliteit ligt hier hoger dan in de rest van Vlaanderen.

En dat komt vooral door het particuliere en commerciële wegverkeer, dat voor een groot deel bestaat uit personenwagens¹. De uitstoot veroorzaakt door het openbaar vervoer bedraagt slechts 2,3%. Om haar klimaatambities waar te maken, wil de provincie het autogebruik versneld doen dalen van 75 naar 50% voor verplaatsingen die je te voet, met de fiets of het openbaar vervoer kan doen.

Mobiliteitsoplossingen zorgen voor een aangename leefomgeving in duurzame steden en gemeenschappen (**SDG11**). Inzetten op duurzame mobiliteit, zoals bijvoorbeeld elektrische wagens, past onder **SDG9** dat innovatieve toepassingen wil stimuleren.

¹ Klimaatstudie: Vlaams-Brabant klimaatneutraal in 2040, finaal rapport, 30/06/2015
(Futureproofed i.s.m. HIVA-KU Leuven en Point-Consulting)

TIPS VOOR DUURZAME MOBILITEIT

Analyseer

Breng de bereikbaarheid van je bedrijf in kaart. In Vlaams-Brabant is mobiliteit goed voor 44% van de broeikasgassen. Elke kilometer die je kan besparen, helpt dus. Leg werknemers, klanten en andere bezoekers een vragenlijst voor over hun verplaatsingsgedrag en analyseer de resultaten.

Deze vragen kan je stellen:

- Hoe kom je naar het bedrijf?
- Maak je gebruik van tram, trein of bus? Welke neem je?
- Kom je wel eens te voet of met de fiets?
- Zou je bereid zijn om je op een andere manier te verplaatsen? Wat ontbreekt er nog?
- Pendel je vaak tussen verschillende locaties van de organisatie?

Reik bezoekers alternatieven aan

Kiezen je bezoekers vooral voor de auto? Reik hen dan alternatieven aan. Wijs hen op de mogelijkheden van het openbaar vervoer in de buurt, de fietsmogelijkheden of andere duurzamere oplossingen. Maak een bereikbaarheidsfiche voor alle vervoersmodi. Communiceer erover op je website en in je publicaties.

Promoot duurzame mobiliteit

Vraag je werknemers hoeveel kilometers ze op welke manier afleggen. Laat hen met positieve acties, informatie en eventuele stimuli de stap zetten naar een duurzame mobiliteit. Ecodriving, zuinigere voertuigen, thuiswerk, virtuele vergaderingen, verplaatsingen schrappen: het helpt om de uitstoot naar beneden te krijgen. Wees ambitieus en teken een uitdoofscenario uit op lange termijn.

STOP

Een leidraad nodig? Hanteer bij alle verplaatsingen het **STOP**-principe. **Stappen** en **Trappen** zijn de echte duurzame vervoersmodi, die helemaal geen uitstoot genereren. Daarna is het **Openbaar vervoer** aangewezen. De **Personenwagen** is de minst duurzame keuze. Hanteer dit principe ook bij verplaatsingen van je werknemers of bij evenementen, bijvoorbeeld bij het reserveren van vervoersmiddelen.

NAAR EEN KLIMAATBESTENDIGE PROVINCIE

174 landen tekenden op 22 april 2016 het Verdrag van Parijs. Al deze landen delen hiermee de ambitie om de klimaatopwarming beneden 2°C te houden.

Toch zal een beperkte opwarming nog steeds resulteren in wereldwijde klimaatveranderingen, die zowel positieve als negatieve gevolgen kunnen hebben. De provincie Vlaams-Brabant wil, samen met miK, gemeenten en bedrijven helpen om zich aan te passen aan deze klimaatverandering. Het verhogen van de kennis rond klimaatadaptatie is hierbij een belangrijk hulpmiddel.

SDG11 heeft als doel om de steden en gemeenschappen te verduurzamen. Bedrijven kunnen hieraan meewerken door de koppeling te maken met gemeentelijke klimaatactieplannen en door in te zetten op duurzame mobiliteit (zodat de files in de steden verminderen), door zich maatschappelijk te engageren, door in te zetten op lokale economie, en zo meer.

Klimaatadaptatie kunnen we realiseren door meer in te zetten op groene infrastructuur in plaats van grijze infrastructuur. De vergroening van bedrijventerreinen stimuleert de lokale biodiversiteit, maar zorgt er ook voor dat regenwater gemakkelijker kan infiltreren. De koppeling met **SDG15**, leven op het land, kan hier gemakkelijk gemaakt worden. De inspiratiegids 'Kleur je bedrijf groen' geeft voorbeelden en tips voor meer groen in je bedrijf. Bestel of download de gids op www.vlaamsbrabant.be/inspiratiegidsen

De klimaatdoelstellingen halen we niet alleen. We bereiken pas het gewenste resultaat als we samenwerken met andere partners. Dit stakeholder management valt onder **SDG17**. Binnen dit hoofdstuk geven we een paar voorbeelden van samenwerkingen binnen de provincie en met gemeenten.

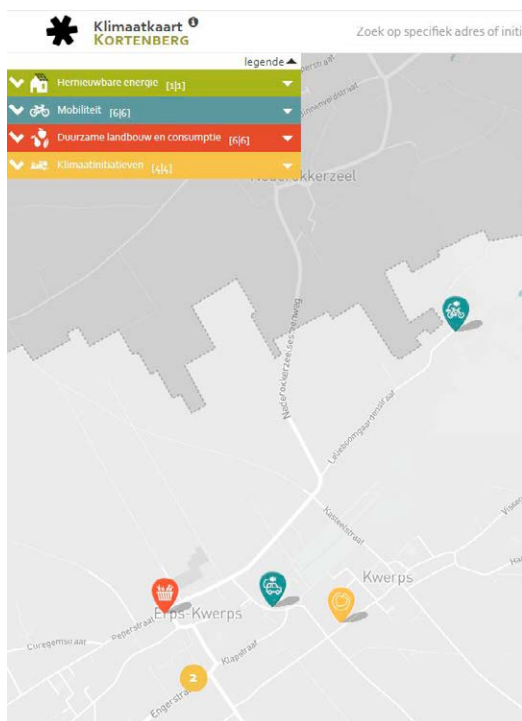
KLIMAATKAART PROVINCIE VLAAMS-BRABANT

De provincie Vlaams-Brabant engageert zich om volledig klimaatneutraal te worden. Alle projecten die hiertoe bijdragen, komen op de Klimaatkaart Vlaams-Brabant. De kaart geeft je een duidelijk overzicht van alle initiatieven van gemeenten, bedrijven en organisaties.

Heb je als een bedrijf al klimaatactie ondernomen? Maak jouw actie kenbaar via de Klimaatkaart. Met de slimme deelfunctie communiceer je eenvoudig naar burgers of bedrijven en inspireer je op die manier anderen om ook in te zetten op bijvoorbeeld zonnepanelen, elektrische laadpalen, WKK, deelwagens, en zo meer.

GEMEENTELIJKE KLIMAATACTIEPLANNEN

Met de ondertekening van het Burgemeestersconvenant engageren gemeenten zich mee voor de Europese en regionale inspanningen om de CO₂-uitstoot te verminderen. Het doel is om tegen 2020 die uitstoot op hun grondgebied met minstens 20% terug te dringen. Het convenant is een initiatief van de Europese Commissie en heeft een belangrijke Europese uitstraling. Het is ook een duidelijk kader om het hele lokale energiebeleid focus en systematiek te geven en zichtbaar te maken voor de bevolking.

Het Burgemeestersconvenant is geen vrijblijvend charter. De Europese Unie volgt op of de gemeenten hun engagementen nakomen. Deze engagementen worden concreet geformuleerd met cijfermatige doelstellingen in gemeentelijke klimaatactieplannen.

MiK begeleidt gemeenten die binnen hun klimaatactieplan acties willen uitvoeren naar bedrijven toe. Een eerste stap kan zijn om vanuit de gemeente een bedrijfs-participatiemoment te organiseren, zoals de gemeente Grimbergen doet.

Korte keten consumptie

Silsomhof

Hoeswinkel

Olmenhoekstraat 49 3071 Erps-Kwerps

www.rechtvanbijdeboer.be

“

De kortste weg naar de boer

”

In de hoeswinkel worden de eigen producten van het bedrijf verkocht, vaak nog aangevuld met producten van collega-landbouwers. Meestal ligt zo'n hoeswinkel op het bedrijf, in sommige gevallen ook in een nabij gelegen dorpskern. En soms is er helemaal geen sprake van een echte winkel. Veel aardappelproducenten verkopen bijvoorbeeld recht vanuit de schuur. Appels en peren worden vanuit grote bakken aangeboden in een hoekje van de sorteer ruimte. Alleen voor de verkoop van zuivel en vlees is koeling nodig en dus een echte winkelruimte, die aan strenge hygiëne eisen moet voldoen.

VLAM - Korte Ketten
Sara de Preter

02/552 81 58

Koning Albert II-laan 35 bus 50
2030 Brussel

info@rechtvanbijdeboer.be

PRAKTIJKVOORBEELD KLIMAATACTIEPLAN

— Participatiemomenten bij gemeente Grimbergen

Om haar gemeentelijke klimaatactieplan uit te voeren, organiseerde de gemeente Grimbergen samen met miK een participatiemoment voor de bedrijven uit de gemeente. Tijdens deze sessie kregen ze informatie rond lopende klimaatacties in Grimbergen en konden ze zelf hun engagement aantonen om mee deze klimaatacties te ondersteunen.

Het participatiemoment vond plaats op 25 november 2016. Die dag ondertekenden 15 bedrijven uit Grimbergen een engagementsverklaring, waarmee ze aangeven zich in te zetten voor het klimaat. De sessie was een initiatief van miK en de dienst Leefmilieu en Ruimtelijke Ordening van het gemeentebestuur van Grimbergen.

De klimaatproblematiek is een belangrijk aandachtspunt voor het gemeentebestuur van Grimbergen. Met de ondertekening van het Burgemeestersconvenant engageerde de gemeente zich om de uitstoot van broeikasgassen op haar grondgebied terug te dringen. Het klimaatactieplan bevat alle maatregelen die de gemeente zal nemen om de doelstelling van 20% CO₂-reductie op haar grondgebied te realiseren. Maar deze uitdaging kan het gemeentebestuur niet alleen halen. Hiervoor moet ze samenwerken met burgers, bedrijven en verenigingen. Bedrijven die partner worden in het klimaatproject werken mee aan een klimaatvriendelijke gemeente en geven zo hun eigen acties en inspanningen voor het klimaat meer bekendheid.

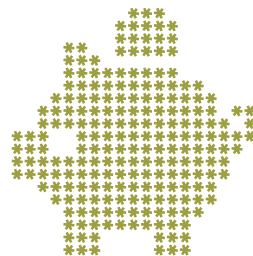
BELANG VAN PARTNERS

— Communiceren met stakeholders

Vergeet niet om te communiceren over de maatregelen die je neemt in kader van de duurzaamheidstransitie van het bedrijf. Wees helder en transparant in de communicatie naar personeel, klanten, partners, pers, en zo meer. Zo verhoog je de betrokkenheid van stakeholders, waardoor je duurzaamheidsinitiatief ook gemakkelijker zal slagen.

VERGEET JE SUBSIDIES NIET

Elke stap die een onderneming maakt om haar ecologische voetafdruk te verkleinen, helpt de provincie Vlaams-Brabant in haar streven naar klimaatneutraliteit. Om dit te ondersteunen, geeft de provincie een subsidie voor duurzame klimaat- en milieuprojecten.

Duurzame zorg

Impact Matters ESV kreeg een subsidie van 75.000 euro voor het project 'Garage Swap'. Met haar project wil het bedrijf dure ondergrondse parkeerplaatsen in bouwprojecten inruilen voor duurzamere projecten als autodelen of hernieuwbare energie.

Premies

Een verhoogde investeringsaftrek, een ecologiepremie of een premie via de netbeheerders. Als je investeert in ecologie en duurzaamheid, kan je rekenen op veel steun.

Op deze **websites** ontdek je voor welke premie jouw bedrijf in aanmerking komt:

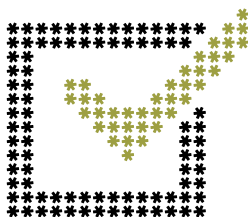
- www.vlaio.be/subsidi databank
- www.energiesparen.be
- www.eandis.be
- www.infrax.be

Een groeimanager maakt praktische werkfiches.

DIDIER PIERRE
NNOF, Vilvoorde

We maakten dankbaar gebruik van de steun van het Agentschap Ondernemen om een groeimanager aan te werven. Deze manager helpt het bedrijf door van onze technische ontwerpen van het meubilair heel praktische werkfiches te maken. Een grote hulp.

CHECKLIST

ENKELE TIPS OM JE OP WEG TE HELPEN

1 Veranker de klimaatambities in het DNA van je bedrijf

- Verwoord je duurzaamheidsdoelstellingen in de missie of statuten van je bedrijf.
- Bereken de milieuwinst en terugverdientijd van duurzame acties.
- Maak van duurzaamheid een strategische, lange termijnkeuze.
- Kies er met heel de organisatie voor, van top tot bodem.

2 Licht je bedrijf volledig door: meten is weten

- Laat je volledige CO₂-uitstoot berekenen.
- Denk na over je sterktes en zwaktes.
- Maak een stappenplan om je werking te verduurzamen.

3 Je interne werking verduurzamen

- Laat een energie-audit uitvoeren.
- Beteugel de CO₂-uitstoot van je gebouw.
- Gebruik zuinige apparaten.
- Kies voor hernieuwbare energie.
- Is je bedrijf goed gelegen?
- Maak een mobiliteitsprofiel van de werknemers en bezoekers.
- Verminder het aantal kilometers, overweeg thuiswerken.
- Stimuleer duurzame vervoersmodi, voorzie faciliteiten voor fietsers.
- Duurzame, degelijke kost op het menu.
- Verander je aankoopbeleid: eco en upcycling zijn hip!
- Voorzie de nodige budgetten waar nodig.
- Is die aankoop wel echt nodig?
- Deel je ervaringen met andere klimaatbedrijven.
- Pak uit met je duurzame keuzes.
- Plaats laadinfrastructuur voor elektrische fietsen en voertuigen.

4 De groene draad doorheen je activiteiten en events

- Hou je externe activiteiten tegen het licht.
- Zijn al die affiches en flyers wel nodig?
- Welke sponsors verdienen hun plaats?
- Minder afval, en afval scheiden.
- Onderzoek of er een goede trein/busverbinding is
- Zijn die vliegtickets echt nodig?
- Ga voor duurzame catering.
- Ban plasticen bekers, borden en bestek.
- Overschotten wegwerken, afwezigen betalen mee.
- Geen stands met verspillende en nutteloze gadgets.
- Hergebruik je eigen materialen.
- Is je event voor iedereen toegankelijk?
- Ga voor een participatieve aanpak!
- Ambitieuze? Kies voor een zero-emissie-event.

5 Laat ruimte voor experimenten en evalueer tijdig

- Niets doen is geen optie, gun jezelf ruimte om te experimenteren.
- Bouw tijdig evaluaties in en stuur zo nodig bij.

6 Samen maken we Vlaams-Brabant klimaatneutraal

- Maak allianties met andere klimaatbedrijven.
- Sluit je aan bij de Belgische klimaatcoalitie.
- Neem deel aan campagnes en mobilisaties.

MEER INFO

Provincie Vlaams-Brabant, dienst leefmilieu

Provincieplein 1 - 3010 Leuven

016 26 72 44 - klimaatneutraal@vlaamsbrabant.be

Beleidsverantwoordelijke

Tie Roefs

Gedeputeerde voor milieu en duurzaamheid

016 26 70 52 - tie.roefs@vlaamsbrabant.be

www.vlaamsbrabant.be/klimaatneutraal

@KlimaatProvVIBr

www.facebook.com/vlaamsbrabantklimaatneutraal

Kamer van
Koophandel
Vlaams-Brabant

